

жественной предметности (поведение персонажей, их портретные и речевые характеристики). Усиление внутреннего конфликта (уход от внешнего, социального) также становится особой формой выражений искомого концепта.

В произведениях Куприна концепту «свои–чужие» отводится особое место как в показе противоречий человека и общества, так и внутренних, духовных конфликтов. Концепт «свои–чужие» присутствует на различных уровнях произведения, что позволяет увидеть скрытые отношения между персонажами и, в свою очередь, позволяет более точно уловить замысел писателя.

Список использованной литературы

1. Воркачев С. Г. Концепт как «зонтиковый термин» // Язык, сознание, коммуникация / С. Г. Воркачев : сб. ст. – Вып. 24. – М. : [б. и.], 2003. – 144 с.
2. Гиппиус З. Н. Полет в Европу / З. Н. Гиппиус // Современные записки. – 1924. – № 18. [Цит. по : Критика русского зарубежья. В 2 ч. Ч.1. – М. : [б. и.], 2002. – 471 с.].
3. Желтова Н. Ю. Проза первой половины XX века: поэтика русского национального характера : монография / Н. Ю. Желтова. – Тамбов : [б. и.], 2004. – 307 с.
4. Зусман В. Г. Концепт в системе гуманитарного знания [Электронный ресурс] // Вопр. лит. – 2003. – № 2. – Режим доступа : URL: <http://magazines.russ.ru/voplit/2003/2/zys.html>.
5. Куприн А. И. Волшебный ковер / А. И. Куприн. – М. : [б. и.], 1991. – 496 с.
6. Куприн А. И. Собрание сочинений / А. И. Куприн. В 5. Т. 5. – М. : [б. и.], 1982. – 464 с.
7. Лукинова Е. М. Концепция человека в малой прозе Эрнста Вихерта : монография / Е. М. Лукинова. – Тамбов : [б. и.], 2008. – 244 с.
8. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М. : [б. и.], 2004. – 992 с.
9. Черный С. «Роза Иерихона» / С. Черный // Критика русского зарубежья. В 2 ч. Ч. 1. – М. : [б. и.], 2002. – 472 с.

Myroslawa Kawecka

KSZTAŁTOWANIE RELACJI SWÓJ – OBCY – INNY W LITERATURZE UKRAIŃSKIEGO BAROKU

Кавецька М. Формування співвідношення між Своїм – Чужим – Іншим у літературі українського бароко. У статті досліджено проблему формування

співвідношення між опозиціями Своє–Чуже і Наше–Інше в літературі українського бароко. Ці опозиції у XVII ст. проявлялися передусім на рівні конфесійної свідомості, яка поступово перетворювалася у свідомість етнонаціональну. Релігійні дихотомії християнин–мусульманин, православний–католик, православний–протестант, православний–уніат у контексті розгортання чи згасання політичних конфліктів переходили в опозиції козак (русин) – турок чи козак (русин) – лях (поляк). Змінився також характер співвідношення між Своїм, Чужим й Іншим. Інше, яке часто сприймалося як Чуже, але невороже, у процесі змін, що відбувалися в I Речі Посполитій, перетворилося в Чуже, у значенні ворога.

Ключові слова: Своє–Чуже, Наше–Інше, Чуже–Інше, багатокультурна держава, мультикультурний діалог, конфесійна ідентичність, національно-етнічна свідомість й ідентичність, зіткнення з Чужим, уявлення про Інше, обжитий простір, чужий простір.

Kawecka M. Shaping of Correlations Between Our-Stranger-Other in Baroque Ukrainian Literature. In this article was analyzed the problem of shaping correlations between oppositions like Our – Stranger – Other in baroque Ukrainian literature. Those oppositions appears in 17th century, initially on a level of confessional identity, which from that point had started transformed into ethnic-national consciousness. Religious dichotomies Christian-Muslim, member of the Orthodox church-Catholic, member of the Orthodox church-Protestant, member of the Orthodox church-Uniate, together with political conflicts, which was stopping and starting, had been transforming into oppositions Cossack (Ruthenian)- Turk or Cossack (Ruthenian)- Lach (Pole). The character of the correlations between Our – Stranger – Other had changed as well. Otherness, which often was understood as Strangeness, but not hostility, during the shifts, which took place in First Republic of Poland, had changed into Strangeness in meaning Hostility.

Key words: Our – Stranger, Our–Other, Stranger–Other, multicultural country, multicultural dialogue, confessional identity, national-ethnic consciousness, building own identity, come into contact wit Stranger, images about Others, adapted space, Space of Others.

Кавецкая М. Формирование соотношения между Своє–Чужое–Другое в литературе украинского барокко. В статье представлено проблему соотношения между оппозициями Своє–Чужое и Мы–Другие в литературе украинского барокко. В XVII веке эти оппозиции функционировали прежде всего на уровне конфессионального сознания, которое постепенно преобразовывалось в сознание этно-национальное. Религиозные дихотомии християнин–мусульманин, православний–католик, православний–протестант, православний–уніат в контексте нарастания или затухания политических конфликтов преобразовывались в оппозиции казак (русин)–турок или казак (русин)–лях (поляк). Изменился также характер соотношений между Своим, Чужим и Другим. Другое, часто воспринимавшееся как Чужое, но не враждебное, в процессе

изменений, происходящих в I Речи Посполитой, преобразовывалось в Чужое как враждебное.

Ключевые слова: Свое–Чужое, Наше–Другое, Чужое–Другое, мультикультурное государство, мультикультурный диалог, конфессиональная идентичность, национально-этническое сознание и идентичность, представление о Другом, освоенное пространство, чужое пространство.

Постановка наукової проблеми та її значення Obcość, jako kategoria socjologiczna definiuje się przede wszystkim względem tego, co swoje, znane i bliskie. Tworzy to relację o charakterze opozycyjnym, w której obcy, a więc cudzy, nieznanu oznacza zaprzeczenie swojego, oswojonego świata. Obcość może być określana poprzez odmiennosć rasową, etniczną, kulturową, płciową, czy obyczajową. Może być związana z terytorialnością, czy konfesyjnością i stosowana wobec sytuacji, warunków, czy człowieka nieznanego, niekoniecznie wroga, który jednak poprzez swoją odmiennosć i nieznanosć budzi poczucie niepewności a nawet trwogi.

Postmodernizm, który jest kulturą wielości i multikulturowości stara się owoić to pojęcie, jednak historia kultury udowadnia, że najróżniejsze społeczności, w różnym stopniu zaawansowania cywilizacyjnego, zawsze w większym, czy też mniejszym stopniu definiowały się poprzez opozycję *swój-obcy*, szczególnie jeżeli chodzi o grupy plemienne, a później zaś etniczne. Tu wyjątkowe znaczenie odgrywają wszelkiego rodzaju «centryzmy», w postaci «etnocentryzmu» czy np. «europocentryzmu» [2, 13–14], afirmujące własną przestrzeń kulturową, jako wyjątkową i lepszą wobec *orbis exterior*. Relacja *swój-obcy* nie jest jednak przynależna wyłącznie sferze tożsamosci etnicznej, dotyczyć ona może wszystkich aspektów ludzkiej działalności, ale nieodłącznie związana jest z grupą społeczną (rodziną, narodem, grupą kibiców, klasą społeczną), a często także z terytorium (miejscowość, państwo, kontynent). Polaryzacja tych dwóch pojęć pozwala na wykształcenie się poczucia własnej tożsamosci i na dookreślenie charakteru swojej przynależności do danej grupy. Przynależność ta może być bardzo luźna i nawet nieświadomiona, aż do momentu, kiedy zostanie uwypuklona poprzez kontakt z odmiennoscią, kiedy zostanie skonfrontowana z obcoscią. William Sumner wprowadził do socjologii pojęcie grupy własnej (*in-group*), podkreślając przy tym, że stosunek do *in-group* jest krańcowo odmienny od stosunku do *other-group*. Dlatego też konfrontacja z obcoscią ma ogromne znaczenie dla spójności grupy [5, 192, 197–198]. Z

kolei Georg Simmel zauważał, że «(...) w świadomości, dla której wspólne jest tylko to, co powszechne, ze szczególną wyrazistością rysuje się to, co odrębne, swoiste» [4, 511]. Istotny przy tym jest fakt, iż wewnętrzna spoistość grupy kształtuje się właśnie w opozycji do tego, co odrębne, czyli obce, zaś obcość w tym przypadku stanowi kategorię o charakterze ogólnym, obcy postrzegany jest jak typowy reprezentant swojej grupy jako całości, a nie indywidualna osoba [4, 508].

Wielu badaczy uznaje, że kategoria obcości w świadomości ludzkiej zawiera w sobie znaczenie negatywne, co wynika, z przekonania, że *obcy* nie od początku należy do naszego kręgu, wnosi więc do niego zachowania, wartości, czy tylko pojęcia, które są w tym kręgu nowe, często nieznanne, a więc nieoswojone i przez to budzące niepokój, bowiem nieznanomość odmienności budzi lęk. Pamiętać jednak należy, że obcy może sytuować się tak wewnątrz grupy, jak i poza nią [4].

Jak stwierdziliśmy na wstępie naszych rozważań, obcość definiuje się poprzez opozycję wobec swojskości. Prowadzi to nie tylko do namysłu nad kategorią obcego, ale również pozwala lepiej uświadomić czym jest swoje. Ewa Nowicka stwierdza, że to obcy prowokuje świadomość swojskości, wówczas swojskość «wyraża się poprzez poczucie bliskości, sensowności, zrozumiałości, akceptacji i sympatii, a także poczucia bezpieczeństwa» [3, 23], a opozycyjność obu tych kategorii uwidacznia się na płaszczyźnie psychologicznej, społecznej i kulturowej.

Jeszcze jednym istotnym rozróżnieniem jest dychotomia *obcość-inność*. Obcość odnosi się do kategorii inności, choć nie zawsze musi kategorię tę obejmować, nie musi oznaczać inności, bowiem można być innym wśród swoich i pozostać akceptowanym, jednocześnie inność zawiera w sobie znacznie mniej pejoratywności niż obcość, która nacechowana jest zdecydowanie negatywnie. Jednak podkreślić należy, że obydwie te kategorie, niezależnie czy potraktujemy je jako synonimy pewnej sytuacji ludzkiej, czy jedynie, jako zbliżone znaczeniowo, ale nietożsame pojęcia, niosą w sobie znaczenie odmienności i zdystansowania.

«Inność, w przeciwieństwie do obcości, nie posiada swego antagonizmu, nie ma «nieinności» czy braku inności. Podział kategorialny obcy – swój pozwala na samookreślenie się, odkrycie własnego *ja* i własnej tożsamości poprzez obcego - stanowiącego płaszczyznę odniesienia. Natomiast Inny jest to kategoria, która posiada zmienne pole semantyczne. Esencja inności posiada wiele barw, które zmieniają się w zależności od dziedziny, płaszczyzny odniesienia czy kontekstu. Inny może znaczyć całkowicie

«obcy», z którym komunikacja czy porozumienie jest niemożliwe przez silnie zarysowany dystans: czasowy, mentalny, przestrzenny. Wówczas pojęcia inności, obcości zlewają się znaczeniowo. Ale Inny, może znaczyć również tyle, co różniący się względem czegoś, wówczas Inny stanowi drugi biegun wobec kategorii «taki sam». Wówczas z Innym, którym może być zarówno Żyd dla katolika, czy czerwonowłosa kobieta dla blondynki, możliwe jest porozumienie. Określenie elementów różnicujących nie wyklucza znalezienia wspólnej płaszczyzny porozumienia, którą Buber nazwałby «Królestwem My». Zatem obcość i inność wykluczają się, bądź zlewają w jedno, w zależności od kontekstu» [1].

Мета: Celem niniejszych rozważań jest zbadanie kształtowania się relacji swój-obcy w literaturze ukraińskiego baroku.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Przystępując do rozpatrzenia tej kwestii przede wszystkim należy zauważyć, iż pojmowanie własnego i obcego świata oraz stosunek do tego, co sytuuje się jako obcość nie zawsze było takie samo. Światopogląd człowieka średniowiecza był bez wątpienia znacznie bardziej hermetyczny, a jego świat znacznie bardziej zamknięty niż miało to miejsce w późniejszych okresach. Również społeczności bardziej tradycyjne, np. wiejskie pozostawały znacznie mniej otwarte na *orbis exterior* niż społeczności miejskie, które z swojej natury codziennie doświadczały bliskości z obcym przybyszem. Powodowało to, że postrzeganie obcego nie miało jakiegoś jednoznacznego wymiaru i aby móc prześledzić, jak kształtował się obraz obcego należy na początku określić z jakiej perspektywy dana analiza będzie się odbywać, a więc kim są swoi. W naszych rozważaniach interesować nas będzie postrzeganie obcego z perspektywy etnosu ukraińskiego, tożsamego z narodem ukraińskim, który, jako zbiorowość definiuje się poprzez tożsame zwyczaje i system wartości, styl życia, mity i legendy, identyczną kulturę i światopogląd oraz wspólną pamięć historyczną oraz ogólnie przyjęty wizerunek własny i innych [2, 133–157].

W XVI wieku poczucie własnej swoistości narodowej powoli poszerza się i ugruntowuje się u większości narodów europejskich, poprzez wspólnotę polityczną, skupioną wokół jednego władcy, ale przede wszystkim poprzez Reformację i awans języków narodowych, które stopniowo rugują z życia społecznego, w tym życia religijnego i piśmiennictwa, język łaciński.

W I Rzeczypospolitej poczucie odrębności kulturowej grup etnicznych kształtowało się dość specyficznie, bowiem państwo to było wielonarodowe i

tym samym wielokulturowe. Kontakt z obcością był kontaktem codziennym i jak można wnioskować, obcy był na tyle «oswojony», że był raczej postrzegany jako inny, nie zaś jako wróg. Doskonale odzwierciedla o poemat Sebastiana Klonowicza z roku 1584 pt. *Roksolania*. Klonowicz funkcjonujący w wielokulturowej, wieloreligijnej społeczności pogranicza polsko-ukraińskiego, sam będący z pochodzenia Polakiem i katolikiem, bez problemu akceptuje kulturową inność Ukrainy. Jego opis zwyczajów i wierzeń ruskich stanowi nawet swego rodzaju apologię tej inności. W tym przypadku Inny, co prawda nie jest swoim, ale jednocześnie nie jest jeszcze obcym. W jakimś sensie jest zakorzeniony w swojskości autora tekstu, różniąc się stanowi jej dopełnienie, a nie zagrożenie. Odbywa się tutaj jakiegoś rodzaju edukacja międzykulturowa, która poszerza własną tożsamość, ucząc dialogu i tolerancji, a jednocześnie bez wątpienia mamy tutaj do czynienia ze swego rodzaju dyfuzją kulturową, gdzie przenikające się elementy różnych kultur sprzyjają wzajemnej komunikacji.

Czynnikiem, przez który na przełomie XVI i XVII wieku wyraża się wspólna tożsamość narodu ukraińskiego jest religia. Możemy dostrzec tu kilka wzajemnie funkcjonujących płaszczyzn relacji swój i obcy. Przede wszystkim jest to płaszczyzna najszersza chrześcijaństwo – islam. Uwarunkowania polityczne ówczesnej Europy sprawiły, iż Rzeczpospolita, sytuując się na szlaku ekspansji muzułmańskiej Turcji mianowała się przedmurzem chrześcijaństwa (*antemurale christianitas*). Turcja nie była postrzegana poprzez swą odmienność narodowo-etniczną, a głównie poprzez religijną, którą przyjmowano jako wrogą i stanowiącą (realne zresztą) zagrożenie. W tekstach kultury omawianego okresu na Ukrainie muzułmanie jawią się jako obcy-wrogowie, którzy stanowią zaprzeczenie *orbis interior*. Wrażenie obcości przejawia się przede wszystkim poprzez nominacje językowe, typu *невірний*, *бусурман*, co stanowiło skrajnie pogardliwe określenie wyznawcy Mahometa. Dychotomia swój-obcy na płaszczyźnie muzułmanin-chrześcijanin wyraża się poprzez opozycję *бусурман–християнин*; *невірний–вірний*; *поганин–хрещений*, a przede wszystkim *козак–бусурман*. Kwintesencję swojskości stanowi postać kozaka, która dodatkowo dookreśla się poprzez przeciwstawienie muzułmaninowi, jak w wierszu Klementija Zinowijewa: «всі на світі козаки трудяться багато// виставляють у бою груди презавзято. За вітчизну і добро ваше, християни // щоб подужать не змогли вражі бусурмани ... Козаків, немов святих треба шанувати // Позаяк і кров свою в битвах проливають і за віру праведну душі покладають» [6, 325].

Opozycja świat kozacki (swój) – świat muzułmański (obcy) szczególnie uwidacznia się w ukraińskim eposie narodowym. Doskonale obrazuje to дума *Kozak Hołota*, gdzie na zasadzie kontrastu przeciwstawiono obraz kozaka i Turka. Postać Hołoty jest manifestacją uniwersalnych wartości: wolności ducha, swobody, mądrości, podczas, gdy Turek (obcy) reprezentuje małostkowość, materializm, samochwalstwo.

Ciekawe, że obcość może stać się cechą nabytą, co oznacza przejście do obozu wroga. Tutaj przykład stanowić może Marusia Bohusławka (duma *Marusia Bohusławka*), która poślubiwszy tureckiego chana, «pobusurmanyała», a więc niejako utraciła cechy swojskości i już nie należy do *orbis interior*.

Polaryzacja chrześcijanin-muzułmanin traci na znaczeniu wraz z wygaszaniem konfliktów turecko-chrześcijańskich, zaś, co ciekawe, określenie busurmanin z biegiem czasu zmienia swoje znaczenie, stając się żartobliwym określeniem niegrzecznego zachowania.

Innymi płaszczyznami wyrażenia relacji swój-obcy w aspekcie religijnym są opozycje prawosławni-katolicy, prawosławni-protestanci, a w końcu prawosławni-unici. Opozycyjność tych binarnych kategorii zaczęła kształtować się wraz z wzrostem napięcia wokół kwestii religijnych, a szczególnie wraz z sporem który ujawnił się wokół przyjęcia kalendarza gregoriańskiego, a później zaś unii brzeskiej. Wcześniej, przed zaistnieniem wspomnianych sporów, opozycyjność prawosławny-katolik istniała również, ale nie nosiła tak ostrego charakteru i funkcjonowała raczej jako przeciwstawienie swój-inny. Konflikty religijne spowodowały, że z jednej strony ugruntowuje się poczucie własnej konfesyjnej identyczności prawosławnych w obliczu zagrożenia istnienia cerkwi, z drugiej strony wyraźnie wykształca rozumienie wizerunku Własnego i definiuje pojmowanie Innych.

Ten proces ugruntowywania się własnego wizerunku doskonale obrazuje utwór Kasiana Sakowycza *Вірші на жалосний погреб шляхетного лицаря Петра Конашевича-Сагайдачного...* Centralnym wzorem osobowym, wokół którego koncentruje się ukraińska tożsamość staje się oczywiście postać kozaka, uosobieniem którego jest Sahajdaczny. «Козацтво запорозьке права заслужило // бо пана і отчизну завжди боронило // про мудрість запорожців хроністи писали // щоб їхні перемоги нащадки пізнали» [6, 292].

Ale pogrzeb tego wybitnego żołnierza staje się także pretekstem do snucia własnego mitu tożsamościowego, który ma za zadanie wzmocnić

poczucie swojskości, poprzez kreowanie wspólnej pamięci historycznej, światopoglądu i systemu wartości.

Походить їхнє плем'я іще од Яфета // ... За руського монарха Олега долали // вони човнами море й Царград штурмували // Монарх їм Володимир Христову дав віру // З тих пір вона і сяє для їхнього миру ... Про військо запорозьке усяк має знати // на користь для отчизни од нього зважати [6, 292].

Tak więc, bezpośrednio w okresie pounijnym, w obliczu delegalizacji prawosławia, kiedy to na Ukrainie musiała być odczuwalna sytuacja jakiegoś końca, realnej utraty i zagrożenia, poczucie własnej odrębności zdecydowanie wzrasta, a co więcej odrębność ta próbuje się zdefiniować.

Swoi, czyli prawosławni są nosicielami prawdziwej wiary, co absolutnie stanowi wystarczający argument w ich przewadze nad obcymi: rzymokatolikami, czy wyznawcami wszelkiego rodzaju kościołów reformowanych (np. arianami). W piśmiennictwie ukraińskim końca XVI i początku XVII w znajdziemy bardzo wiele utworów stanowiących egzemplifikację tej tezy, np. w *Zbiorze Zahorowskim* w anonimowym wierszu *О латинській гордості* pojawia się obraz katolików, jako przepelnionych pychą Rzymian, którzy próbując zająć miejsce apostołów nie tylko nie naśladowują św. Piotra, ale nawet sprzeciwiają się nauce Chrystusa. «І божую славу мирською покрили // і духовний розум плотським змінили» [7, 478]. W innym utworze *Неприянь латинська*, katolicy jawią się jako ci, którzy upoili się świecką nauką, zapominając o istocie nauczania chrześcijańskiego. Inaczej swoi, czyli prawosławni, którzy są wierni i z Chrystusem pozostają w prawdziwej zgodzie [7, 499].

W tym polemicznym dyskursie religijnym obraz obcego, czyli innowiercy, eksponowany jest szczególnie mocno, a to dlatego, że religia (może być także ideologia) jest jednym z najważniejszych czynników spajających grupę społeczną, czyli definiujących swojskość.

Nieco inaczej relacje swój-obcy przedstawiają się w dychotomii prawosławny-unita. Unita zanim stał się obcy, przeszedł proces przemiany w obcego, jak wspomniana wcześniej Marusia Bohusławka. Jego obcość na początku nie jest jeszcze totalna, co widać np. w *Trenosie* Melecjusza Smotryckiego, gdzie ciągle jeszcze brzmi głos nawołujący do pojednania. Jest raczej błądzącym swoim, który staje się inny, poprzez swoją zdradę. «Врогові подібні церковнії вразі // і єго милії і вірнії друзі // Іже Востока Світлость нині оставляють // і до тьми Запада в прелесть

отбігають // От істини до лжи, от віри во єресь // от святих сладоті во грішную горєсть [7, 477].

Jednak, co fascynujące, obraz unity jako nie-swojego stopniowo coraz mocniej ewoluje w stronę obcości, by w końcu stać się nie tylko obcym, ale wręcz obcym-wrogiem. W dzisiejszych rozważaniach bazujemy na piśmiennictwie, które ma rodowód prawosławny, gdyby spojrzeć z odwrotnej perspektywy, jak sądzę sytuacja byłaby taka sama, a więc z perspektywy unity wizerunek prawosławnego podobnie ewoluowałby w stronę wizerunku wroga.

Jak widać, spory religijne sprzyjały uwypukleniu relacji swój-obcy-inny, definiowały obcego i sytuowały innego. Co istotne, relacja ta na tle religijnym wcale nie straciła na znaczeniu, dzisiaj obcym, czy innym będzie ktoś inny, ale jej istota pozostanie taka sama.

Висновки. Gdyby rozważania nasze przenieść na grunt etniczny, wówczas zauważalna stanie się pewna ewolucja. W XVII wieku proces kształtowania się narodu ukraińskiego, jako wspólnoty politycznej, podobnie jak wielu innych narodów europejskich, nie był jeszcze ukończony. Istniały jednak określone przesłanki, wokół których wspólnota ta mogła się ugruntowywać. Wraz z jej wzmacnianiem się wszystkie składniki tożsamości narodowej, w tym przynależność religijna nabierały charakteru politycznego. Także relacja swój-obcy-inny przenosi się na grunt polityczny. Obcym staje się człowiek przede wszystkim odmienny etnicznie, nie zaś religijnie, czy obyczajowo. Wraz z rozwojem świadomości politycznej wszystkie różnice kulturowe pomiędzy grupami narodowymi zaczynają wpisywać się pod wspólny mianownik obejmujący odmienność etniczno-polityczną, np. katolik, łacinnik, który wcześniej był obcym ze względu na wyznanie, staje się obcym ze względu na narodowość. Proces ten pogłębia się wraz ze wzrostem napięć politycznych w obrębie I Rzeczypospolitej. I najdobitniej widoczny jest na przykładzie relacji ukraińsko-polskich (dychotomia Kozak-Lach, gdzie obraz Polaka-Lacha zaczyna konkretyzować się w obcego(wroga) głównie w związku z powstaniem kozackimi), choć można również wskazać opozycję Rusin-Żyd, a później także Małorosjanin-Rosjanin. Spotykane w utworach kreacje Lachów mają te same konotacje, co wcześniej obrazy katolików, jednak już na gruncie etycznym: *О ляхи горділивия // Ярия і гнівливия // Русь вас не боїться – Вірою щититься (О гордых і гнівливих ляхах...)* [8].

Należy jednak pamiętać, że obok obrazu Lacha-Polaka, jako obcego pojawia się również obraz Lacha-Polaka, jako brata, czyli swojego, który

na skutek działania złego splotu okoliczności zmienił się we wroga, jak wcześniej na gruncie religijnym unita. Dobitnie obrazuje to chociażby anonimowy utwór *Глаголет Польца*, czy wiersz Łazarza Baranowicza *Русин до поляка щось по-польську балака* : «Я б радів лиш, ляше-brate, // Коли б руську вмів ти знати, // Щоб вернулися часи ті, // Як ходили турка бити, // І святий гнів на турчина // Єднав ляха і русина. // Схаменись, вернись до згоди, // Загаси пожар незгоди!» [8].

Список використаної літератури

1. Gruchlik H. Inność a obcość w kontekście filozoficznym [Електронний ресурс] / H. Gruchlik. // *Anthropos?*. – 2007. – Nr 8–9. – Режим доступу : <http://www.anthropos.us.edu.pl/anthropos5/texty/gruchlik.htm>
2. Burszta W. *Antropologia kultury* / W. J. Burszta. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 1998. – S. 189.
3. Nowicka E. *Wprowadzenie. Poznawanie swojskości i obcości* / E. Nowicka, J. Nawrocki (red.) *Inny-Wróg Obcy*. – Warszawa : Oficyna Naukowa, 1996. – S. 262.
4. Simmel G. *Socjologia* / G. Simmel ; przełożyła M. Łukasiewicz ; wstęp S. Nowak. – Warszawa : PWN, 1975. – S. 530.
5. Szacka B. *Wprowadzenie do socjologii* / B. Szacka. – Warszawa : Oficyna Naukowa, 2003. – S. 425.
6. *Давня українська література : хрестоматія* / упоряд. М. М. Сулима. – К. : Рад. шк., 1991. – С. 572.
7. *Українська література XIV–XVI ст.* / ред. В. Л. Микитась. – К. : Наук. думка, 1988. – С. 600.
8. *Українська література XVII століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/>

УДК 821.162.1-31.091+821.161.1-31.091

*Алла Камалова,
Ярослав Стрыхарски*

ДОЖДЬ В РУССКОЙ И ПОЛЬСКОЙ ПОЭЗИИ

В статье на примере русских и польских поэтических текстов исследуются образные парадигмы, представляющие художественный концепт ‘дождь’, и выявляется содержание концепта. Базой выявления образных парадигм является фрейм «дождь».

Ключевые слова: художественный концепт, картина мира, образная парадигма, поэзия, дождь, концептуализация.